

บทที่ 9

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในยุคแห่งข้อมูลข่าวสารหรือยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศเช่นปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะ “สร้างอำนาจและสร้างผลประโยชน์” ให้เกิดขึ้นกับผู้ที่มีความสามารถในการเข้าถึง ครอบครอง และรู้จักใช้งานข้อมูลข่าวสารนั้น” การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จึงปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการรณรงค์หาเสียง และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีส่วนร่วมในการเสนอแนะข้อคิดเห็น ตลอดจนกำหนดนโยบายและตรวจสอบการนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ อินเทอร์เน็ตจึงเป็นช่องทางการสื่อสารอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง การตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียง การสร้างภาพลักษณ์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต และยังทำให้การเลือกตั้งเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะสร้างอำนาจและผลประโยชน์ให้กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ หรือเป็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในพัฒนาการเมืองเพื่อสร้างอำนาจและผลประโยชน์ให้กับส่วนรวม

การวิจัยเรื่อง “อินเทอร์เน็ตกับการเมืองไทย” จึงมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ กล่าวคือ

1. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงหรือไม่ และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ตลอดจนการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้หรือไม่เพียงใด
2. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองหรือไม่ และมีประสิทธิภาพเพียงใด
3. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงช่วยพัฒนาการเมืองในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หรือไม่
4. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบว่า ระบบการตรวจสอบและควบคุมการรณรงค์หาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในปัจจุบันมีประสิทธิภาพหรือไม่ และแนวโน้มในอนาคตควรมีลักษณะอย่างไร

ผลการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ออกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 500 คน ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2543 - 6 มกราคม 2544 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 21-30 ปีมากที่สุด ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีอาชีพส่วนใหญ่เป็นนิสิตนักศึกษา รองลงมาคือประกอบธุรกิจส่วนตัว และผู้ใช้แรงงาน/รับจ้าง ในเรื่องของรายได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 5,000-10,000 บาท รองลงมาคือ 10,001-20,000 บาท และน้อยกว่า 5,000 บาท

อินเทอร์เน็ตกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

สื่อที่กลุ่มตัวอย่างติดตามข่าวสารทางการเมืองทั่วไป และข่าวสารทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 6 มกราคม 2544 มากที่สุดคือ สื่ออินเทอร์เน็ต รองลงมาคือ โทรทัศน์ แต่สื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการตัดสินใจเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ โทรทัศน์ รองลงมาคือ สื่ออินเทอร์เน็ต และจากบุคคลรอบข้าง ตามลำดับ

ในเรื่องของความถี่ในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในแต่ละเดือนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ในแต่ละเดือนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ต 16-23 วัน รับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับบ่อย โดยมีการวิเคราะห์ถึงความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข่าวสารทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างได้รับจากสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับบ่อยมาก และมีความเชื่อถือข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับพอสมควร นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตทำให้สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นผ่านทางเว็บไซต์ (web site) หรือโปรแกรมสนทนาต่างๆ ได้ รองลงมาคือ สามารถนำไปวิพากษ์วิจารณ์กับผู้อื่นได้ และเพียงแค้รับทราบเท่านั้น และกลุ่มตัวอย่างอย่างคิดว่า ข่าวสารของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับจากสื่ออินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรวันที่ 6 มกราคม 2544 ในระดับพอสมควร

ในเรื่องของปัจจัยสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างใช้ในการตัดสินใจเลือกพรรคหรือผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากการรับรู้ข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต พบว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดคือ

มีความทันสมัย มีวิสัยทัศน์ มีความรวดเร็วในการทำงาน รองลงมาคือ ความรู้ความสามารถ และนโยบาย

อย่างไรก็ตาม การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองก็มีประสิทธิภาพต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงของคนบางกลุ่มเท่านั้น ขึ้นอยู่กับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

อินเทอร์เน็ตกับการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดต่อประเด็นที่ว่า พรรคที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นพรรคที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมร่วมกับพรรค พรรคที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นพรรคที่มีความทันสมัย มีวิสัยทัศน์ พรรคที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต ถือได้ว่าเป็นพรรครุ่นใหม่ในยุคปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2540 และพรรคที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นพรรคที่มีบุคลากรมีความรู้ความสามารถมาก มีความคิดเห็นในระดับมากต่อประเด็นที่ว่า พรรคที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นพรรคที่ได้ปฏิบัติตามนโยบายที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ (web site) และมีผลงานที่ผ่านมา และผู้นำพรรคที่ใช้อินเทอร์เน็ต เป็นผู้นำทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาและยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น และมีความคิดเห็นในระดับปานกลางต่อประเด็นที่ว่า พรรคที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นพรรคที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และพรรคการเมืองไทยมักไม่นิยมใช้สื่ออินเทอร์เน็ต

ในเรื่องของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง พบว่า พรรคการเมืองที่มีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง 5 อันดับแรกคือ (1) พรรคไทยรักไทย (2) พรรคประชาธิปัตย์ (3) พรรคชาติไทย (4) พรรคชาติพัฒนา และ(5) พรรคความหวังใหม่ ตามลำดับ โดยคุณลักษณะเฉพาะของพรรคการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือก คือ เป็นพรรคที่มีความทันสมัย มีวิสัยทัศน์ เป็นคนรุ่นใหม่ รองลงมาคือ เป็นพรรคที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นพรรคที่มีความซื่อสัตย์สุจริตตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ตัวแทนพรรคการเมืองต่าง ๆ พบว่า พรรคการเมืองไม่ได้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตโดยมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองโดยตรง หากแต่ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของพรรค ภาพลักษณ์ทางการเมืองที่มีความทันสมัยนั้น จึงเกิดขึ้นเพราะผลโดยทางอ้อมจากการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของพรรคการเมืองมากกว่า

อินเทอร์เน็ตกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ทางด้านกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสนทนามากที่สุดโดยใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจต่อประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ เป็นอันดับแรก และคิดว่าจะไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งแน่นอน ส่วนการช่วยหาเสียงให้กับพรรคหรือผู้สมัครที่กลุ่มตัวอย่างชื่นชอบผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต พบว่า ส่วนใหญ่มีการช่วยหาเสียงให้กับพรรคหรือผู้สมัครที่กลุ่มตัวอย่างชื่นชอบผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับบ่อยมาก และคิดว่าจะสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ตแน่นอน

อย่างไรก็ตาม สื่ออินเทอร์เน็ตก็ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับคนบางกลุ่มเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะแตกต่างจากการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะปัจจัยทางด้าน เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไม่ต่างกัน อันเนื่องมาจากการที่อินเทอร์เน็ตเป็น “สื่อที่มีความดึงดูดใจและง่ายต่อการใช้งาน” ระดับการศึกษา และอาชีพต่างๆ ก็สามารถใช้งานได้เช่นเดียวกัน ตลอดจนความน่าดึงดูดใจก็ทำให้ทั้งเพศชายและหญิงมีความสนใจในการใช้งานเท่าๆ กันด้วยเช่นกัน ในขณะที่ปัจจัยทางด้าน รายได้ต่อเดือน และ อายุ กลับมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตต่างกัน อันอาจเนื่องมาจาก “อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อในยุคสมัยใหม่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วส่งผลให้อุปกรณ์และค่าใช้จ่ายมีราคาสูง” การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอาจทำให้กลุ่มที่สูงอายุไม่รู้จักรักที่จะนำเอาสื่อชนิดนี้มาใช้งาน ตลอดจนอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายมีราคาสูงก็เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารยุคดิจิทัล ของกลุ่มผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน นอกจากนี้สื่ออินเทอร์เน็ตยังได้ช่วย “เปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารทางการเมือง” ระหว่าง

สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เช่น พรรคการเมือง รัฐบาล กับประชาชน ให้เป็นไปได้โดยตรงและง่ายยิ่งขึ้น การเรียกร้องหรือแสดงความคิดเห็นก็เป็นไปได้โดยตรงไม่ต้องผ่านสื่อมวลชนหรือกลุ่มกดดัน กลุ่มผลประโยชน์ดังเช่นที่ผ่านมาในอดีต และระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกันเอง เช่น การสื่อสารระหว่างเครือข่ายทางการเมือง หรือกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน แต่ต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาอีกพอสมควร

อินเทอร์เน็ตกับอิทธิพลที่มีต่อการเมืองไทย

ในเรื่องของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการใช้อินเทอร์เน็ตในการเมืองไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับประเด็นที่ว่า ในอนาคตประเทศไทยจะมีการขยายตัวของการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยควรมีระบบควบคุม ตรวจสอบ และองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ตที่มีประสิทธิภาพสูง และในปัจจุบันประเทศไทยยังมีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อประโยชน์ทางการเมืองน้อย และไม่เห็นด้วยกับประเด็นที่ว่า ระบบการควบคุมตรวจสอบการรณรงค์หาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตของไทยในปัจจุบันมีประสิทธิภาพเพียงพอ นอกจากนี้ยังพบว่า องค์กรที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ตในทางการเมืองมีความสามารถในระดับน้อย ส่วนเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการเมือง 5 อันดับแรก (1) เป็นช่องทางการสื่อสารที่มีเสรีภาพสูง (2) เป็นช่องทางของประชาชนที่จะเสนอความคิดเห็นต่อผู้บริหารประเทศได้ง่ายที่สุด (3) เป็นช่องทางการสื่อสารที่ปลอดภัยเป็นส่วนตัว (4) เป็นข่าวที่ไม่เผยแพร่ผ่านสื่ออื่น และ (5) สามารถติดตามข่าวสารได้ทุกเวลาที่ต้องการ ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 92.1 คิดว่าควรมีการนำสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้ประโยชน์ในทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม ได้มีความเห็นจากหลายฝ่ายว่าไม่ควรมีการควบคุม ตรวจสอบการใช้อินเทอร์เน็ตโดยมาตรการทางกฎหมายเพราะจุดเด่นของสื่อชนิดนี้ คือ การมีเสรีภาพสูง แต่ควรใช้การควบคุมทางสังคมเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบควบคุมมากกว่า ส่วนแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตในอนาคต องค์กรทางการเมืองทั้งหลาย เช่น พรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง เครือข่ายประชาชนเพื่อการเลือกตั้ง ตลอดจนแนวคิดของนักวิชาการต่างมีแนวทางใน

การนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตมาพัฒนาการเมืองไทยในลักษณะของการเป็นพื้นที่สาธารณะของระบบประชาธิปไตยสมัยใหม่ด้วยกันทั้งสิ้น

สรุปผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ประการแรกของการศึกษา เพื่อให้ทราบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงหรือไม่ และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ตลอดจนการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้หรือไม่เพียงใด

ผลการศึกษาจากที่ได้จากแบบสอบถาม และจากผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนมากพบว่า

เพศ ไม่ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้าน การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ต และการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

อายุ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ต และการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ระดับการศึกษา ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางด้าน การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ต และการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยกลุ่มที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ กลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและปริญญาโท และข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของกลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด

อาชีพ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางด้าน การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ต และการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยกลุ่มที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ กลุ่มนิสิตนักศึกษา และข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของกลุ่มนิสิตนักศึกษามากที่สุด

รายได้ต่อเดือน ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางด้าน การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ต และการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยกลุ่มที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ กลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท ขณะที่ข่าวสาร

ทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของกลุ่มที่มีรายได้น้อยเดือน 10,000 – 20,000 บาท มากที่สุด

วัตถุประสงค์ประการที่สองของการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองหรือไม่ และมีประสิทธิภาพเพียงใด

ผลการศึกษาจากที่ได้จากแบบสอบถาม และจากผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่าพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองโดยตรง แต่อาจจะมีผลในทางอ้อม และสื่ออินเทอร์เน็ตมีประสิทธิภาพในการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง

วัตถุประสงค์ประการที่สามของการศึกษาเพื่อให้ทราบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในทางการเมืองช่วยพัฒนาการเมืองในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หรือไม่

ผลการศึกษาจากที่ได้จากแบบสอบถาม และจากผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในทางการเมืองช่วยพัฒนาการเมืองในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองระหว่างสถาบันทางการเมืองกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันเองของคนไทย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และอายุ

วัตถุประสงค์ประการสุดท้ายของการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าระบบการตรวจสอบและควบคุมการรณรงค์หาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในปัจจุบันมีประสิทธิภาพหรือไม่ และแนวโน้มในอนาคตควรมีลักษณะอย่างไร

ผลการศึกษาจากที่ได้จากแบบสอบถาม และจากการสัมภาษณ์พบว่า สื่ออินเทอร์เน็ตมีความก้าวหน้า และมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อย่างมาก แต่ระบบการตรวจสอบและควบคุมการรณรงค์หาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในปัจจุบันยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ การควบคุมตรวจสอบควรใช้การควบคุมทางสังคมมากกว่าใช้มาตรการทางกฎหมาย และแนวโน้มในอนาคตควรมีการนำสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะในระบบประชาธิปไตยสมัยใหม่

ข้อสังเกตทั่วไป

ในการวิจัยครั้งนี้ มีข้อสังเกตบางประการที่ควรกล่าวถึง กล่าวคือ

ประการแรก จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองทางสื่ออินเทอร์เน็ตกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะแตกต่างจากการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะปัจจัยทางด้าน เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ไม่ต่างกัน อันเนื่องมาจากการที่อินเทอร์เน็ตเป็น “สื่อที่มีความดึงดูดใจและง่ายต่อการใช้งาน” ระดับการศึกษา และอาชีพต่าง ๆ ก็สามารถใช้งานได้เช่นเดียวกัน ตลอดจนความน่าดึงดูดใจมากกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ ก็ทำให้ทั้งเพศชายและหญิงมีความสนใจในการใช้งานเท่า ๆ กันด้วยเช่นกัน

ประการที่สอง ปัจจัยทางด้าน รายได้ต่อเดือน และอายุ ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตต่างกัน อันอาจเนื่องมาจาก “อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อในยุคสมัยใหม่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วส่งผลให้อุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายมีราคาสูง” การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอาจทำให้กลุ่มที่สูงอายุไม่รู้จักที่จะนำเอาสื่อชนิดนี้มาใช้งาน ตลอดจนอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายมีราคาก็เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในยุคดิจิทัล ในกลุ่มของผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน

ประการที่สาม แม้ว่าการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งจะมีประสิทธิภาพในการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองได้ แต่การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตนั้นก็มิได้มุ่งเน้นที่จะสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองโดยตรง หากแต่เป็นผลที่เกิดโดยทางอ้อมจากการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในอนาคตการจะหลีกเลี่ยงโลกาภิวัตน์และการหลั่งไหลของทุนนิยมข้ามชาติเป็นไปไต่ยาก แต่การรู้จักปรับเปลี่ยนให้มีศักยภาพในการแข่งขันสำคัญเป็นสิ่งสำคัญ ในปัจจุบันแม้ว่าการกระจายตัวของการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในประเทศไทย จะเป็นไปในลักษณะของการกระจุกตัว แต่

ในอนาคตสื่ออินเทอร์เน็ตจะเป็นสื่อที่ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นหากได้ส่งเสริมให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตลอดจนคณะกรรมการการเลือกตั้ง และองค์กรทางการเมืองอื่น ๆ เห็นความสำคัญและนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้ในทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้มีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง กับประชาชนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือแม้กระทั่งการถกเถียงประเด็นทางการเมือง (discussion group) เพื่อให้มีการร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดนโยบาย การร่วมตรวจสอบการดำเนินการตามนโยบายของพรรค หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในลักษณะของการเป็นพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ของระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่

2. ทางด้านผู้บริหารการเลือกตั้ง ควรมีการสร้างระบบการตรวจสอบ ควบคุมดูแลการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพมากกว่าในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันการหลั่งไหลของทุนนิยมสมัยใหม่ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและกว้างขวางอาจจะทำให้เกิดการหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารและทุนนิยมข้ามชาติ เกิดเป็นวัฒนธรรมโลก หากขาดซึ่งการควบคุมดูแลที่มีประสิทธิภาพแล้วก็อาจทำให้ประชาชนถูกสื่อคิดแทน รวมทั้งถูกครอบงำทางความคิด การดำเนินชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรม “ศักยภาพที่รวดเร็วขึ้นและสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นของสื่ออินเทอร์เน็ต ก็จะทำให้ส่งผลกระทบต่อในทางลบเข้ามาโดยตรงได้” แต่หากควบคุมดูแลให้มีประสิทธิภาพ ก็จะช่วยสร้างการพัฒนาทางการเมืองในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาศัยชุมชนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างประชาสังคมได้ต่อไปในอนาคต

3. ควรมีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อชนิดอื่นประกอบด้วย เพื่อให้ประชาชนทราบว่าเว็บไซต์ใดมีข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างไร และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น โดยมีการพัฒนารูปแบบให้มีความดึงดูดใจมากกว่าในปัจจุบันที่เป็นเรื่องทางวิชาการและประชาชนรู้สึกว่าการเมืองไกลตัวมากเกินไป

4. อุปกรณ์และค่าใช้จ่ายที่มีราคาสูงก็เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในยุคดิจิทัลของคนไทย จึงควรมีแนวทางในการลดราคาในการใช้อินเทอร์เน็ต เช่น รัฐบาลจะลดการเก็บส่วนแบ่งจากค่าชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับข้อตกลงว่าด้วยการลดภาษีสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และสารสนเทศ (ITA) ที่ได้มีการลดลงอย่างมากในปัจจุบันจนทำให้ราคาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ถูกลง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เมื่อพิจารณา รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ประกอบกับ พรบ.พรรคการเมือง จะเห็นได้ว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมือง¹ โดยกำหนดให้มี “แผนพัฒนาพรรคการเมือง” และ “กองทุนพัฒนาพรรคการเมือง” ผู้บริหารการเลือกตั้งจึงควรจัดสรร “งบประมาณสนับสนุนการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของพรรคการเมือง” ให้แก่พรรคการเมืองต่างๆ และให้ประชาชน “ร่วมลงคะแนนให้แก่เว็บไซต์ที่ชื่นชอบ” เพื่อประเมินและ ตรวจสอบการใช้งบประมาณของพรรคการเมืองในด้านนี้

2. ผู้บริหารการเลือกตั้ง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ควรประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ต เช่น ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP : Internet Service Provider) การสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) เพื่อลดราคาค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ต และมีการบริการจัดทำเว็บไซต์ รวมทั้งให้ใช้พื้นที่เก็บข้อมูล (host) แก่องค์กรทางการเมืองต่างๆ โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

3. คณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งควรสนับสนุนให้มีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และใช้ในการติดต่อสื่อสารกับประชาชนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง รวมทั้งเป็นช่องทางแจ้งเหตุทุจริตการเลือกตั้ง ดังเช่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประสานงานกับ ศูนย์ประสานงานการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร กระทรวงการต่างประเทศ (ศปลง.) ในการใช้เว็บไซต์ติดต่อสื่อสารกับคนไทยที่อยู่นอกราชอาณาจักรให้สามารถรับรู้ความเคลื่อนไหวและข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา 4 มีนาคม 2543²

4. เมื่อพิจารณากลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตแล้วจะพบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยยังมีการกระจุกตัวอยู่ในประชาชนเพียงเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล มีการศึกษา มีความรู้ภาษาอังกฤษ และมักเป็นผู้ที่มีความสนใจหรือทำงานเกี่ยวเนื่อง

¹ดูรายละเอียดใน “สารพันสาระพรรคการเมือง,” วารสารการเลือกตั้ง 11 (ตุลาคม 2542): 10-11.

²“ทางด่วนข้อมูลการเลือกตั้ง,” วารสารการเลือกตั้ง 12 (พฤศจิกายน 2542): 18.

กับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษาการวิจัย³ ดังนั้นการจะทำให้ อินเทอร์เน็ตกระจายตัวไปสู่ประชาชนในวงกว้างนอกจากจะลดราคาค่าใช้จ่ายแล้ว ยังต้องมีการ ให้การศึกษา เช่น การจัดอบรม การโฆษณาประชาสัมพันธ์วิธีการใช้งานผ่านสื่อต่างๆ หรือการ จัดทำคู่มือการใช้งานอย่างง่ายที่มีความน่าดึงดูดใจต่อการศึกษาเผยแพร่แก่ประชาชน

5.ทางด้านพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้ง ควรจะต้องให้ความสำคัญกับการใช้ สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างจริงจังเพิ่มขึ้นมากกว่าการใช้เพื่อเป็นสื่อ ประกอบสื่ออื่นๆ เท่านั้น เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางหนึ่งของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับพรรคและผู้สมัครที่มีประสิทธิภาพ และสามารถเข้ามาค้นหาข้อมูลได้ตลอด 24 ชั่วโมง นอกจากนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า “การแนะนำตัวผ่านทางเว็บไซต์ ไม่เข้าข่ายการจัดพิมพ์เอกสารตาม พรบ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ สมาชิกวุฒิสภา มาตรา 91”⁴

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³“ทางด่วนข้อมูลการเลือกตั้ง,” วารสารการเลือกตั้ง 17 (เมษายน 2543): 19.

⁴“ทางด่วนข้อมูลการเลือกตั้ง,” วารสารการเลือกตั้ง 14 (มกราคม 2543): 19.